

KRONIKK & DEBATT

KRONIKK:

E-post:
kronikk@klassekampen.no
Maks 6000 teikn inkludert
mellomrom. Legg ved
portrettfoto.

DEBATT:

E-post:
debatt@klassekampen.no
Innlegg over 3000 teikn kan
bli korta ned. Legg ved
portrettfoto.

Velaug H. Sælid
velaugh@klassekampen.no
Kronikk- og debattredaktør
(fung.)

Even Øvald
eveno@klassekampen.no
Redaksjonssekretær

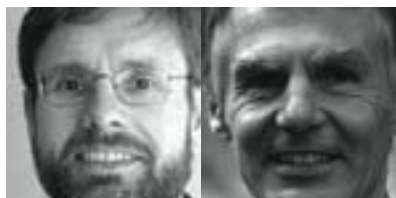
Kronikk- og debattredaktør Tollef Mjaugedal (perm.)

Klassekampen honorerer normalt ikke innsendt stoff. Innsendaren si e-postadresse blir trykt med mindre innsendaren reserverer seg mot dette. For Klassekampen sine generelle vilkår for publisering, sjå www.klassekampen.no/KK/index.php/news/home/generelle_vilkaar

DEBATT

Den europeiske menneskerettighetsdomstolen kan fjerne køen av saker uten å miste makt.

Domstolens dilemma

Andreas Føllesdal og
Geir Ulfstein
KRONIKK

Den europeiske menneskerettighetsdomstolens (EMD) framtid står på dagsorden når Europarådets medlemsland møtes i Brighton 18.–20. april. Domstolens oppgave er å overvåke at statene respekterer den europeiske menneskerettighetskonvensjonen (EMK).

Domstolen står overfor to hovedutfordringer: Den er for populær blant borgerne, og for lite populær blant enkelte lands myndigheter. På grunn av det første står derfor 150.000 saker i kø. Samtidig kritiserer noen land EMD for å blande seg for mye inn i demokratiske beslutningsprosesser. Derfor vil de begrense domstolens makt.

Det er innlysende at stater med svakt demokrati og rettssystem trenger en slik domstol for å beskytte borgerne mot overgrep fra egne myndigheter. Men det er flere grunner til at også mer velfungerende stater trenger et overnasjonalt menneskerettighetsvern av den typen EMD kan gi.

Dette gjelder særlig i krisetider preget av interne konflikter. Da kan en internasjonal domstol verne om grunnleggende rettigheter. Men også i normale tider er det bruk for et internasjonalt organ som kikker makten i kortene. Medlemsstatene i Europarådet, inkludert Norge, har tjent på at EMD har beskyttet ytringsfrihet, livssyns- og trosfrihet, rettssikkerhet og andre grunnleggende rettigheter.

Domstolen er også viktig av utenrikspolitiske grunner. Stortingsmeldingen om hovedlinjer i norsk utenrikspolitikk fra 2009 peker på at «engasjementspolitikken er uegennyttig basert i ønsket om å bidra til et bedre liv for mennesker rundt om i verden. Samtidig gir globalisering og øvrig geopolitisk endring engasjementspolitikken en fornyet og forsterket begrunnelse ved at den

på ulike måter bidrar til å realisere mål som er i norsk interesse.»

Det heter videre at norske sikkerhetsinteresser «er knyttet til utviklingen av en internasjonal rettsorden som sikrer fred, stabilitet, sikkerhet og rettsstatens prinsipper, økonomisk trygghet, og livsmiljøet og sentrale verdier som menneskerettigheter og demokrati, innenfor en regional og en global ramme.»

Norge ønsker altså å bedre situasjonen i andre land av hensyn til de menneskene som bor der. Men vi har også en interesse av å bidra til stabilitet for selv å kunne leve i fred – i verden så vel som i Europa.

Det er i lys av disse oppgavene vi bør vurdere de mange forslagene til å forbedre EMD som skal drøftes i Brighton. Det nyttigste vil være bedre silingmekanismer for å fjerne klart ubegrunnede saker, ofte fremmet av borgere som har urealistiske forhåpninger til hva domstolen har myndighet til. Slike saker utgjør over 90 prosent av køen.

Her har EMD allerede kommet langt i å forenkle sine prosedyrer. Blant annet kan slike saker nå avvises av en enkelt dommer eller i komiteer med bare tre dommere, heller enn å belaste minst sju av dem, som tidligere.

Det er også viktig å være klar over at mange av sakene ikke skyldes at domstolen er ineffektiv, men at enkelte stater lar være å endre sine lover, slik at det blir mange gjentatte saker. Det er for tiden mer enn 34.000 slike saker i systemet.

Et dårligere forslag er å innføre et gebyr for å hindre grunnløse søksmål. Vi må forvente uheldige virkninger av slike ordninger, ikke minst for individer uten betalingsevne som har velbegrunnede saker. Inntjeningen fra gebyrer vil heller ikke være så stor, siden de aller fleste saker kommer fra land med svak valuta.

Det er vanskeligere å finne gode løsninger på hvordan de mange godt begrunnede klagenes skal behandles. Dette utgjør for tiden omtrent 19 000 av de ventende sakene. Et forslag er at

«Internasjonal kontroll er kommet for å bli»

EMD gir rådgivende uttalelser til statenes egne domstoler. Men dette kan øke belastningen på domstolene på kortere sikt.

Et annet forslag er at EMD får formell adgang til å velge hvilke

MAKTKAMP: Storbritannias statsminister David Cameron ønsker at Den europeiske menneskerettighetsdomstolen skal avvise alle saker som har fått en grundig nasjonal behandling. Dette vil rokke ved domstolens rolle som beskytter av menneskerettighetene, skriver artikkelforfatterne.

FOTO: FREDERICK FLORIN, AFP/SCANPIX

av klagenes domstolen skal behandle. Men dette vil kreve konvensjonsendring, som kan ta mange år og kanskje ikke blir noe av dersom minst ett land nekter å ratifisere. Og EMD prioriterer allerede mellom sakene i dag. Dette innebærer en siling også av de begrunnede klagenes, ved at visse saker blir skjøvet så langt ut i tid at de i realiteten ikke behandles. Selv om dette kan fjerne noe av køen, endrer det også på EMDs rolle, ved at domstolen ikke lenger behandler alle brudd på EMK.

Et av Storbritannias forslag er at EMD bør avvise alle saker som har fått en grundig nasjonal behandling. Den direkte årsaken til dette forslaget kan være irritasjon over enkelte saker der EMD har dømt Storbritannia.

Forslaget får noe støtte fra andre land fordi det nettopp berører et av kjernepunktene: En uavhengig internasjonal domstol skal kunne sette nasjonale demokratiske vedtak til side. Men slik forslaget står, bør det avvises, fordi det rokker ved EMDs rolle som en effektiv beskytter av menneskerettighetene.

Alle stater vil selvfølgelig hevde at deres eget rettsvesen har foretatt en tilstrekkelig grundig tolkning av konvensjonen – ikke bare Storbritannia og Norge, men også de statene som virkelig forårsaker køen av velbegrunnede saker. Dessuten har EMD allerede en praksis med å tillate stater et visst skjønn, blant annet i saker der det fremgår at de nasjonale domstolene har behandlet rettighets-sidene ved saken grundig.

Det er altså flere måter EMD kan fjerne køen av saker på, uten å miste sin rolle som beskytter av menneskerettigheter i Europa.

Domstolen kan og bør selvsagt forbedres, men internasjonal kontroll er kommet for å bli. Det er ikke aktuelt å vinne tapt suverenitet tilbake. Veien å gå er å delta aktivt i utformingen av de internasjonale reglene, og bidra til at de praktiseres bedre.

Andreas Føllesdal, professor i politisk teori, Universitetet i Oslo
andreas.follesdal@nchr.uio.no

Geir Ulfstein, professor i folkerett, Universitetet i Oslo
geir.ulfstein@jus.uio.no